

*Півень Я. В., здобувач доктора філософії,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»*

ШЛЯХИ І ВЕКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тенденції до трансформації структури інформаційного освітнього середовища зумовлені як карантинними обмеженнями та наразі військовими подіями в Україні, так і головними напрямками розвитку сучасної вищої освіти: все більше освітніх курсів засвоюються віддалено (дистанційне, електронне, відкрите, змішане навчання); реалізуються механізми індивідуальних освітніх траєкторій та студентоцентрованого підходу; впроваджуються технології віртуальної академічної мобільності та розподіленого навчання на основі мережевої взаємодії. Розвиток інформаційних освітніх середовищ сучасних ЗВО йде шляхом виходу із закритого стану, ознаками якого є організація контрольованого різномірного доступу до основних освітніх ресурсів і технологій навчання закладу, існування обмежень на використання контенту всередині даного середовища, а також наявність набору відповідних адміністративних документів, що прописують регламенти її використання, – до все більш відкритого стану з поступовим перенесенням освітнього процесу до глобального інформаційного середовища суспільства (Інтернет) із збереженням освітніх цілей, завдань, орієнтирів та напрямів діяльності конкретного закладу освіти. Тож, ми стаємо свідками того, що інформаційне освітнє середовище ЗВО стає підсистемою глобальної інформаційного середовища з дедалі прозорішими кордонами.

Поняття «інформаційне освітнє середовище» не має однозначного визначення в науковій літературі. На думку вчених, таке середовище є, переважно, віртуальним середовищем навчання (А. Андрощук, В. Биков, Л. Гайдук, В. Грига, М. Жалдак, ОЛ. Калініна, П. Корчемний, В. Кремень, Ю. Машбіц, Б. Одягайло В. Сідак та ін.). Це, передусім, відкрита система, що надає комплекс взаємопов'язаних і постійно поновлювальних засобів навчання, забезпечує їх об'єднання та комплексне використання, створює можливість інтерактивної взаємодії усіх учасників освітнього процесу (Топузов, 2018, с. 20). У цьому контексті постає питання щодо ознак відкритості інформаційного освітнього середовища, його головних характеристик та тих чинників, які сприяють розвитку.

Метою статті є огляд ознак інформаційно освітнього середовища, що надають йому характер відкритого для користувачів.

Відзначимо, що інформаційне освітнє середовище ЗВО уособлює в собі комп'ютерно зорієнтовані засоби, що забезпечують управління навчальним процесом, організацію

навчально-виховної роботи, комунікацію, управління ресурсами, керівництво контингентом студентів, управління кадрами. Інформаційне освітнє середовище сучасного ЗВО у процесі свого функціонування має забезпечити:

- створення та поширення електронного навчального контенту у різних форматах (текстовий, графічний, аудіо-відео, мультимедіа);
- підтримку персоніфікованого комп'ютерно-інтегрованого навчального середовища, що вможливорює гнучку адаптацію відповідно до потреб користувачів;
- створення й підтримку платформ, мереж і сервісів задля управління навчання та навчальним контентом, консультування й педагогічної взаємодії;
- забезпечення прозорості й відкритості даних і доступу до публічної інформації щодо функціонування ЗВО [Гаврилюк, 2016].

Виходячи з цього, інформаційне освітнє середовище ЗВО має містити такі складники:

- фізичний – матеріально-технічна база закладу, яка є основою та головним чинником створення єдиного інформаційного освітнього простору. Цей складник охоплює не лише технічні засоби мультимедіа, а й укомплектовані робочі місця користувачів, локальну мережу, мережу інтернет, програмне забезпечення освітнього процесу;
- інтелектуальний складник – належний рівень технологічної грамотності методичних служб закладу та професорсько-викладацького складу до взаємодії у середовищі;
- психологічний складник – готовність і налаштованість студентів і педагогічних працівників до педагогічної взаємодії засобами інформаційного освітнього середовища.

У дослідженнях виокремлюються базові технології, що використовуються для побудови та функціонування відкритого інформаційного освітнього простору, згруповані в два блоки: 1) відкриті електронні освітні ресурси, розміщені в мережі Інтернет; 2) мережеві технології колективної співучасті, заснованих на сервісах Web 2.0 і вище, що функціонують у мережі Інтернет [Данилишина, 2019].

Концепції та моделі організації інформаційного освітнього середовища закладу пройшли доволі складний шлях еволюції. У зв'язку з широким поширенням цифрових технологій у сучасному суспільстві, видозмінюються способи презентації суб'єкта в різного роду середовищах, унеможливується його анонімність, у т. ч. й при наданні освітніх послуг. Це звісно що зумовлює інші вектори розвитку інформаційних освітніх середовищ.

До тенденцій сьогодення належить побудова повсюдної інфраструктури інформаційного освітнього середовища, в якій не створюються та не накопичуються внутрішні комп'ютеризовані місця та точки доступу. Сьогодні все більше заклад освіти використовує технології клієнт-сервер, BYOD (аббревіатура від «Bring Your Own Devices» – «Принеси свій власний пристрій»), поширює точки доступу до ресурсів через Wi-Fi, надає пріоритетний доступ користувачам за межами освітньої установи. Посилюється наголос на створенні

інформаційного освітнього середовища, що самоорганізовується. Воно має бути географічно розподіленим і уніфікованим, принаймні, на рівні мережевих протоколів взаємодії задля забезпечення роботи користувачів з різною архітектурою персональних комп'ютерів та різним програмним забезпеченням [Трифопова, 2021].

Водночас, дослідники наголошують на необхідності активного розвитку середовища в технологічному плані, що надасть можливість для відкритого інформаційного освітнього простору повною мірою відповідати потребам користувачів та навіть перевершувати їх, бути націленим на перспективу, а користувачам, зі свого боку, – постійно вдосконалювати свої цифрові навички й компетентності. Сучасні відкриті інформаційні освітні середовища ЗВО зорієнтовані на використання Інтернет-ресурсів та Інтернет-сервісів, зовнішніх стосовно технологічних ресурсів освітньої установи. Принагідно слід зауважити, що такий підхід повністю виправдовує себе в умовах дефіциту електроенергії в Україні під час війни. У разі, коли головні ресурси розміщено на зовнішніх серверах, зокрема іноземних, показники відкритості середовища значно підвищуються.

До показників розвитку відкритого освітнього середовища належить не стільки кількість освітніх ресурсів, що перебувають безпосередньо в ньому, скільки ступінь їх повторного використання. Тобто, актуалізується масовість звернення до ресурсів середовища, яка залежить від актуальності (затребуваності) розміщеного в ньому матеріалу. Акцентується на важливості надання однакового статусу всім учасникам середовища, що сприяє розвитку колективної співтворчості, коворкінгу та вдосконаленню середовища. Урешті-решт, цінність відкритого інформаційного освітнього середовища визначається кількістю зв'язків, що реалізуються між її учасниками, цей факт зумовлює появу ще однієї важливої ознаки відкритого середовища – його самоорганізації та саморозвитку. Як вказує Є. Патаркін, освітнє середовище все більш нагадує живий організм і екосистему, яка перебуває в постійному розвитку і складається з дій та інтересів безлічі учасників [Патаракин, 2011, с. 114].

Отже, відмінними ознаками відкритого інформаційного освітнього середовища є:

- використання найсучасніших мережевих технологій для його функціонування, серед яких пріоритетними є технології та сервіси Інтернет, що забезпечують доступ до ресурсів з будь-якого ІТ-пристрою;
- доступність ресурсів середовища, що визначається можливістю звернутися до них у будь-який час, з будь-якої точки;
- масовість використання ресурсів середовища, зумовлена як можливістю звернення до них будь-якого бажуючого, так і обсягом їх повторного використання. Це досягається за рахунок допуску до освітніх ресурсів середовища будь-якої кількості користувачів як

безпосередньо педагогом (власником середовища), так і опосередковано – поширення матеріалів через соціальні закладки, соціальні мережі та мережеві контакти студентів;

– самоорганізація середовища, що передбачає як розширення обсягу освітніх ресурсів середовища, так і побудовою різноманітних зв'язків між її ресурсами та учасниками. Вона має відбуватися без будь-якого зовнішнього управлінського технологічного втручання різних рівнів за допомогою додавання у середовище нових ресурсів тими посадовими особами, які мають відповідні права.

– наявність у середовищі механізмів колективної співтворчості із залученням різних соціальних, професійних та наукових співтовариств. У функціонуючому інформаційному освітньому середовищі колективна співтворчість може реалізовуватися за допомогою різних інструментів: від обміну коментарями до зміни контенту освітнього ресурсу; все це може відбуватися на різних рівнях (за моделями: педагог – педагог, педагог – учень, учень – учень) та у різних спільнотах: професійних, освітніх, особистих тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі можливостей відкритого освітнього середовища у формуванні самоосвітньої компетентності студентів.

Список використаних джерел:

1. Топузов, М. (2018, травень). Інформаційно освітнє середовище навчальних закладів: Проектування відповідно до вимог сучасного суспільства. Директор школи, 9-10 (825-826), 17-25.

2. Гаврилюк, В.Ю. (2016). Теоретичні аспекти створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу. Народна освіта: Електронне фахове наукове видання, 3 (30). Відновлено з https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4261

3. Данилишина, К.О. (2019). Структура інформаційного освітнього середовища та використання його у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету, Спец. вип., 63-76.

4. Трифонова, О.М. (2021). Особливості створення освітнього середовища на засадах самоорганізації й інтеграції природничих наук, цифрової трансформації та комп'ютерних технологій. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 1 (48), 410-413. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.410-413

5. Патаракин, Е. Д. (2011). Открытая образовательная сеть как «паутина соучастия». Высшее образование сегодня, 10, 111-118.